

PAPP MÁTÉ

„tarts ki szufla”

TÓTH KINGA: ZSÚR – MÁS MONDÓKÁK

Palimpszeszt - Prae.hu
Budapest, 2013
2000 Ft

Tóth Kinga összművész(et)i jelenléte jelenszámába megy az irodalmi életben, hiszen a versírás mellett hang-, illetve képzőművészettel foglalkozó szerzőnő minden műfaj-közi megnyilvánulása meghökkenést vált ki; elég, ha csak a Tóth Kinga Hegyfalu elnevezésű zenei formációjára gondolunk, ami egyszerre idézi meg a hetvenes-nyolcvanas évek undergro- und együtteseinek kísérleteit, valamint az avantgárd költészet, azon belül is a dadaizmus-futurizmus kifejezőmódját. Utóbbi szublimált formában *Zsúr* című kötetének szövegeiben is felfedezhető; ezzel együtt – a gyerekrajzokat imitáló saját illusztrációkon keresztül – ízelítőt kapunk a Tóth-féle grafikai világ sötét tónusú árnyalataiból is.

„anyám arca barázdás
átlátszik rajta a kerítés
a rács”

”

Mintha egy-egy óvodában készített (egymásra montírozott) gyerekkori rajz szövegbeli leképezése/ képekkel való elmesélése elevenedne meg a lapokon, összefércelve az öntudatlan, ösztönös alkotókedv és a felnőttkori felettes én érzéki tereit, felületeit. Az elbeszélő elsődleges esztétikai ismerve vagy poétikai pozíciója tehát abban a kettősségben érhető tetten, amely különleges idősűrítményeket hoz létre a gyermekkori érzékelésmód „itt és most”-ja, illetve a felnőtté válás megváltozott (idő-és tér)szemlélete között. Valamilyen szinten tabudöntőgető, kísérleti költészetről van szó, hatásvadászattól mentesen, viszont kellően koherens koncepció híján – legalábbis így érezheti a befogadó a könyvvel való ismerkedéskor. *Másféle mondókák* a mű alcíme, amelyet a szinte egy szuszra elolvasható, számozott versciklus darabjai híven húznak alá, hisz látszólag közük sincsen a szokásos gyerekversekhez. Még akkor sem, hogyha a különböző motívus áttét(el)ek vagy kifordított fordulatok emlékeztetnek egy mesebelien álmos, mondókákkal tarkított világra, amelyet valamiképpen mindannyian megéltünk. Az igencsak fajsú-

lyos versikékben formálódó kiskori élményanyagban ugyanakkor saját emlékeinkre is ráismerhetünk (bunkerezés, zsúr, színes kifestők, krokodilos órás fogmosás stb.), miközben egy alaktalan félelemérzettel, egy szorongásokkal teli léthelyzettel is szembesülnünk kell. A fül-szöveget jegyző Bartók Imre a következőket írja: „Altatók az éjszaka mélyéről... Verseket gyerekeknek, akik már kinőtték a testüket, és felnőtteknek, akiket csak a drót tart össze.” Tóth Kinga kisajátított valóságdarabjai egyfajta bűvócellaként szolgálnak a bemerészkedő vendégeknek, ezzel párhuzamosan azonban a külvilág veszélyeit sem rekesztik a rejteken kívülre.

*„egyszer jött egy kismadár
a párkányomra megint
mondtam neki jöjjön be
ne ácsorogjon
de elrepült hamar
mert tudta a többiektől”*

Nehézkedő lebegésű versek ezek, melyeknek légüres terében az emléktöredékek újrahasznosított úrszemétként kavarnak. Olyan kozmikussá növesztett kisebbségi-komplexus tükröződik bennük, ami egyrészt a gyerekkori kiszolgáltatottság, másrészt a felnőttkori kiszolgálás táguló-szűkülő koncentrikus köreit járja végig. „a táborozáskor / a csicskacsoportba kerül / első naptól tanulja / a megalázkodást a / tanerő segíti ebben / szabályt mutat az lesz / a csicskakapaszkodó” (34.) Persze nem a megalázott és megszorított kisgyermek panaszai visszhangoznak a mondókákban, melyeket inkább egyfajta verbális ugrálóváraként képzelhetünk el. Az olvasó is az asszociatív bakugrások mentén társíthatja képzeit a versek/rajzok által keltett benyomásokhoz. Öngerjesztő traumafeldolgozásként is értelmezhetjük Tóth Kinga féllálomszerű verselését: „a párna és a lepedő / érintkezéséből keletkezik / vékony porréteg és / lakáspenész hívja elő / nyirkos helyeken a kihullott / fogakból fon láncot védelmül / a folyamatos szél ellen a foglánc / tartja meg a súlyát kontinentális / éghajlaton a külsőfül / élővilágából nyer tápot / zúgást hagy maga után” (42.) Az állandó nyomás alatt tartott tudatalatti szavai pedig – nyilván a szerző szándéka szerint – nem burkolóznak tetszetős, rigmosos formába, ahogy azt például a „Weöres-gyermekverseknél” tapasztalhatjuk, hanem megmaradnak a fogalmi és az artikulálatlan közlés határán mozgó, játékos kommunikáció szintjén. Olykor felvillannak klasszikus(abb)an ritmizált szekvenciák (például „Közeleg a fehér macska / attól tartok el is kapja / két oldalról két pofon...”), általánosságban azonban Tóth Kinga mondókái nem illenek „se ide se oda”, másféleségük éppen abban a költői köztességben áll, ami lehet előnye is a kötetnek, de akár hátránya is válhat, ha mondjuk a gyerekirodalomhoz kötődő előfeltevésekkel, elvárásokkal vesszük a kezünkbe. Természetesen így érhetnek minket igazi meglepetések...

*„...az
üzenőfüzeten ma is boszorkány
semmi bagoly”*

Valóban kissé boszorkányos attitűd uralja a Zsúr fekete meséit, amelyek nem mellőzik az akasztófahumort sem, sőt, talán a gyermekmondókák frázisainak sötét tónusú kifricskázásában van a legfőbb erejük. Abban az egyszerre ártatlan és jó értelemben vett megátalkodott hajlamban, amely egyébként minden kisgyerekekben benne van, aki a világ felfedezése közben

rájön annak visszásságaira, ezzel együtt pedig önnön ellentmondásaira is. Ebből a szempontból a versek a szerzői szembesítés jelölői is lehetnek, melyeknek görbe tükreben a lírai én egykori önmagával találkozik. Az ebből fakadó feszültség, illetve a korántsem könnyen körülírható beszédmód oldása-kötése teszi Tóth Kinga költészetét figyelemfelkeltővé. „cérna / volna selyem volna kifordult / a malomágon felköpte a lajta / vizsgálja azonosságát és / a körülményeit akit feldobott / aki úszik a hínárban a folyó / közepénél ott emelték ki a partra / cérna volna selyem volna / mégis kifordult” (46.) A kötet zárlatára viszont mintha elfogyna a kitarított szufla. Az olvasó is könnyedén belefáradhat az esetlegesen elvesztett fonalak keresgélésébe. De talán meg se voltak. Talán csak képzeltük, hogy összefércekelhető a szétszakadt világ. Lehet, hogy már tényleg csak drótok tartják össze. Bírjuk-e cérnával?

